

Factsheet

Oorlog herdenken om de vredesgedachte te versterken

“De honderdjarige herdenking van de Eerste Wereldoorlog biedt een uitgelezen kans om niet alleen op een serene manier die tragedie te herdenken, maar ook een overtuigende vredesgedachte uit te dragen.”

In 2014-2018 zal het honderd jaar geleden zijn dat de Eerste Wereldoorlog plaats vond. Honderd jaar WOI betekent ook bijna honderd jaar herdenking van die oorlog. Naast de rouw van nabestaanden en patriottische en militaire herdenkingstradities, heeft in de herdenking aan de Eerste Wereldoorlog ook altijd de gedachte Nooit Meer Oorlog een belangrijke rol gespeeld. Met het oog op de eeuwherdenking van WOI wordt in Vlaanderen de vredesgedachte als een centrale erfenis van de oorlog beschouwd.

De vele gezichten van oorlogsherdenking

De Eerste Wereldoorlog wordt in verschillende tradities herdacht. Elk van die herdenkingstradities doet op zijn eigen manier een beroep op de geschiedenis. Vaak dragen ze daarbij ook andere boodschappen over dan de vredesgedachte. In de Westhoek bijvoorbeeld bestaan Britse, Duitse, Belgische, Vlaamse en lokale herdenkingstradities naast elkaar. Om echt vredesgezin te zijn, moeten herdenkingen niet alleen een eigen vredesboodschap uitdragen, maar ook streven naar een vreedevolle herdenkingscultuur. Dat betekent dat de diversiteit in oorlogsherdenking erkend wordt en dat andere herdenkingsvormen open en in dialoog benaderd worden.

Herinnering en geschiedenis

Geschiedenis en herinnering hebben beide een nauwe band met het verleden, maar ze vallen niet samen. Soms staan ze zelfs op gespannen voet met elkaar. Historici hebben bijvoorbeeld kritiek op publieke herinneringsinitiatieven die het verleden als middel inzetten om een hedendaagse politieke of morele les kracht bij te zetten. Hiermee ontstaat immers het gevaar dat het verleden op een eenzijdige of anachronistische manier ingezet wordt: dan zouden alleen die elementen uit de geschiedenis aangehaald worden die de actuele boodschap ondersteunen.

Dit risico kan echter vermeden worden door op een andere manier met het verleden om te gaan. Daarbij vertrekken we van het complexe verleden zélf. We gaan er van uit dat de diverse verhalen die over de oorlog verteld worden, een besef van de gruwel van oorlog én van de waarde van vrede doen ontstaan.

Zo ontstaat de vredesgedachte van onderuit, door verhalen te vertellen over gewone soldaten, burgers en kinderen, die de verwoestende impact van de oorlog in hun dagelijkse leven ervaren hebben.

Het is wel belangrijk daarbij ook voldoende aandacht te besteden aan het grotere historische kader en de structurele mechanismen en dynamieken die de oorlog mogelijk maakten.

Oorlogsherdenking is internationaal

Oorlogsherdenkingen spelen zich in belangrijke mate in de internationale sfeer af. Herdenkingsites vormen immers contactzones waar burgers van verschillende landen elkaar ontmoeten en waar gezamenlijke plechtigheden georganiseerd worden. Het is vooral in die internationale context dat een evenwicht gezocht zal moeten worden tussen het uitdragen van de vredesboodschap en de erkenning van de diversiteit aan herdenkingstradities.

Omgaan met de herdenkingstradities van verschillende landen is een oefening in diplomatie. Die staat op zich symbool voor een vredesgezinde benadering van herdenking.

Oorlogserfgoed

Het onroerend erfgoed van de oorlog (begraafplaatsen, memorialen) speelt een belangrijke rol in de herdenking van WOI. Dit erfgoed is ontstaan in een specifieke historische context. Een vredesgezinde oorlogsherdenking moet de historische betekenis van het erfgoed respecteren. Op infoborden, in brochures en tijdens gidsbeurten kunnen bezoekers wel aangezet worden tot een kritische reflectie over de site en over oorlog en vrede in het algemeen.

Tijdens de herdenkingsperiode 2014-2018 zullen zowel op lokaal als op internationaal niveau herdenkingsinitiatieven opgezet worden. Het culturele oorlogserfgoed (foto's, getuigenissen, kunst) kan aan deze initiatieven inhoud geven. Artistieke projecten en tentoonstellingen die de impact van de oorlog op mensen en op de samenleving tonen, kunnen hedendaagse burgers aanzetten tot kritisch nadenken over oorlog en vrede.

Herinneringstoerisme

Het herinneringstoerisme biedt mogelijkheden voor het uitdragen van de vredesgedachte, maar houdt als economische activiteit ook risico's in, bijvoorbeeld wanneer een commerciële logica zou bepalen welke verhalen over het verleden verteld worden. Er zal voortdurend een evenwicht gezocht moeten worden tussen de eigenheden van het toerisme en die van herdenking, waarbij als leidraad kan gelden dat het toerisme steeds aandacht moet opbrengen voor het ethische kader van herdenking.

Herinneringseducatie

Tijdens de eeuwherdenking van de Eerste Wereldoorlog zullen allerhande herinnerings- en vredeseducatieve projecten opgezet worden voor alle onderwijsniveaus en -vormen. Daarbij kan geopteerd worden voor actieve projectvormen, zoals uitwisselingsprogramma's, plaatsbezoeken en creatieve opdrachten waarin nieuwe media gebruikt worden. Het vertellen van verhalen die aansluiten bij de leefwereld van jongeren spelen daarbij een belangrijke rol. Het zoeken van een evenwicht tussen kennis en beleving is een belangrijk aandachtspunt in het opzetten van educatieve projecten.

Meer weten?

Het volledige rapport *'100 jaar Eerste Wereldoorlog in het teken van vrede'* vind je op www.vlaamsvredesinstituut.eu.